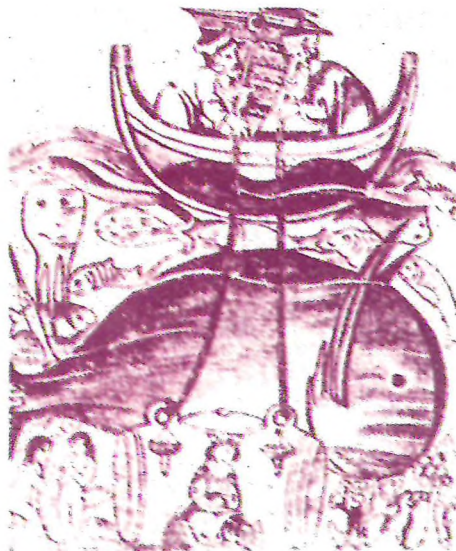

САЛЁНЫ нібыта-ТРЫПЦІХ

Вольга Краўчанка

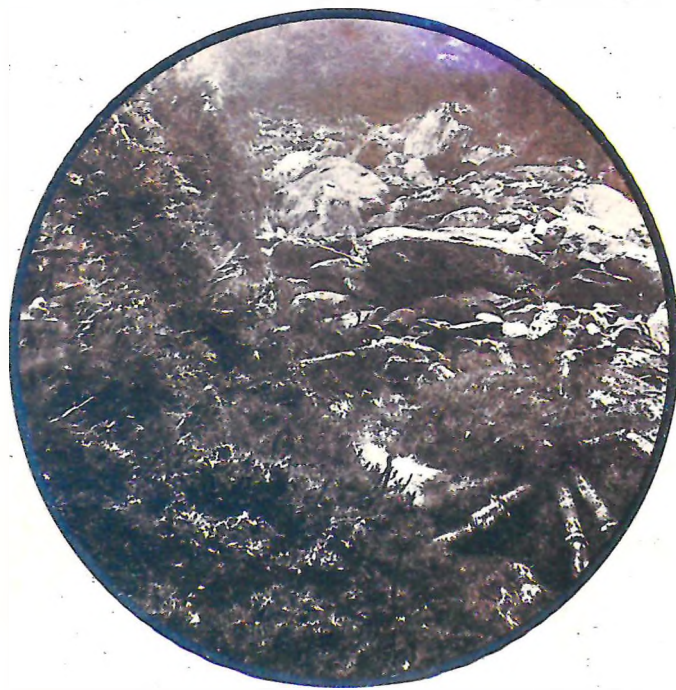
кедонскага шмат легендаў, адна з іх акарама ўсправадзілі ваенных падарожнікаў, якія расказваецца пра вынаходныя падарожныя вандраванні. У аднойчы спэцыяльна палкава апусціўся на глыбіню амаль 90 метраў спецыяльна падрыхтаванай шклянёй пасудзіне, якую прымацаваў да карабля пакуль Македонск любаваліся падарожным навадзінкам пасудзіну тры год водле схапіла рыбіна і напіннула яе караблём (якога належаў прынамсі 150 гадоў) цэлу адпусціла.

ЧАСТКА I

ЯК МАКЕДОНСКИ ПА МАРСКИМ ДНЕ ВАНДРАВАУ

«І сказаў Бог: ды збярэцца вада, якая пад небам, у адно месца... І назваў Бог сушу зямлёю, а сабраныя вод назваў марамі... І стварыў Бог рыбаў вялікіх і ўсялякую душу жывёлаў млекакормячых, якіх вырабіла вада...» (Быццё. 1:9–10; 21).

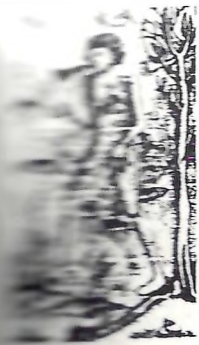
Як бачыце, дарвіністы, думачы, што яны абверглі Біблію, памыляліся. «... рыбаў вялікіх і ўсялякую душу жывёлаў млекакормячых» вырабіла вада. Вось таму і не можам мы жыць без вады, таму і вабіць яна нас неадольна. Гэта адчулі яшчэ ў тыбокай старажытнасці першабытныя людзі — іхціфагі, ці прасцей — рыбаеды, якія жылі на беразе Персідскага заліва ў Аравіі. Менавіта яны, як зрэшты, і ныральшчыкі за пярынамі, якія спускаліся на дно марское яшчэ ў 4500–3200 гг. да н.э., могуць лічыцца першымі вадалазамі. І ў старажытным Егіпце, і ў Вавілоне падводнае плаванне — зразумела, у яго прымітыўных формах — таксама было добра вядомае. Захаваўся, напрыклад, барэльф, высечаны на камяні за 1000 год да н.э., які падае асірыйскага воіна, што ляжыць пад вадой і дышае паветрам са скуранага бурдзюка. Можна прыгадаць і Арыстоцеля, які назваў і выключна дакладна апісаў будову і фізіялогію каля 180 відаў жывёлаў Эгейскага мора. Неверагодна, калі ўлічыць, што гэта былі 384–322 гг. да н.э. Гэтыя апісанні сведчаць, што Арыстоцель таксама быў някелскім ныральшчыкам. Між іншым, ён жа паведаміў пра пагружэнне пад ваду ў вадалазным зване Аляксандра Македонскага. Увогуле пра Ма-

Але чалавек заўсёды марскімі быў абумоўлена адно цікавае жаданнем карміцца, а ваеннымі патрабаваннямі. Яшчэ пры Пелопанескім вайне, афіянцы напінліся па вадалазам да вадалазнага разбурыць якую жыццё давалі для сваіх карабляў.

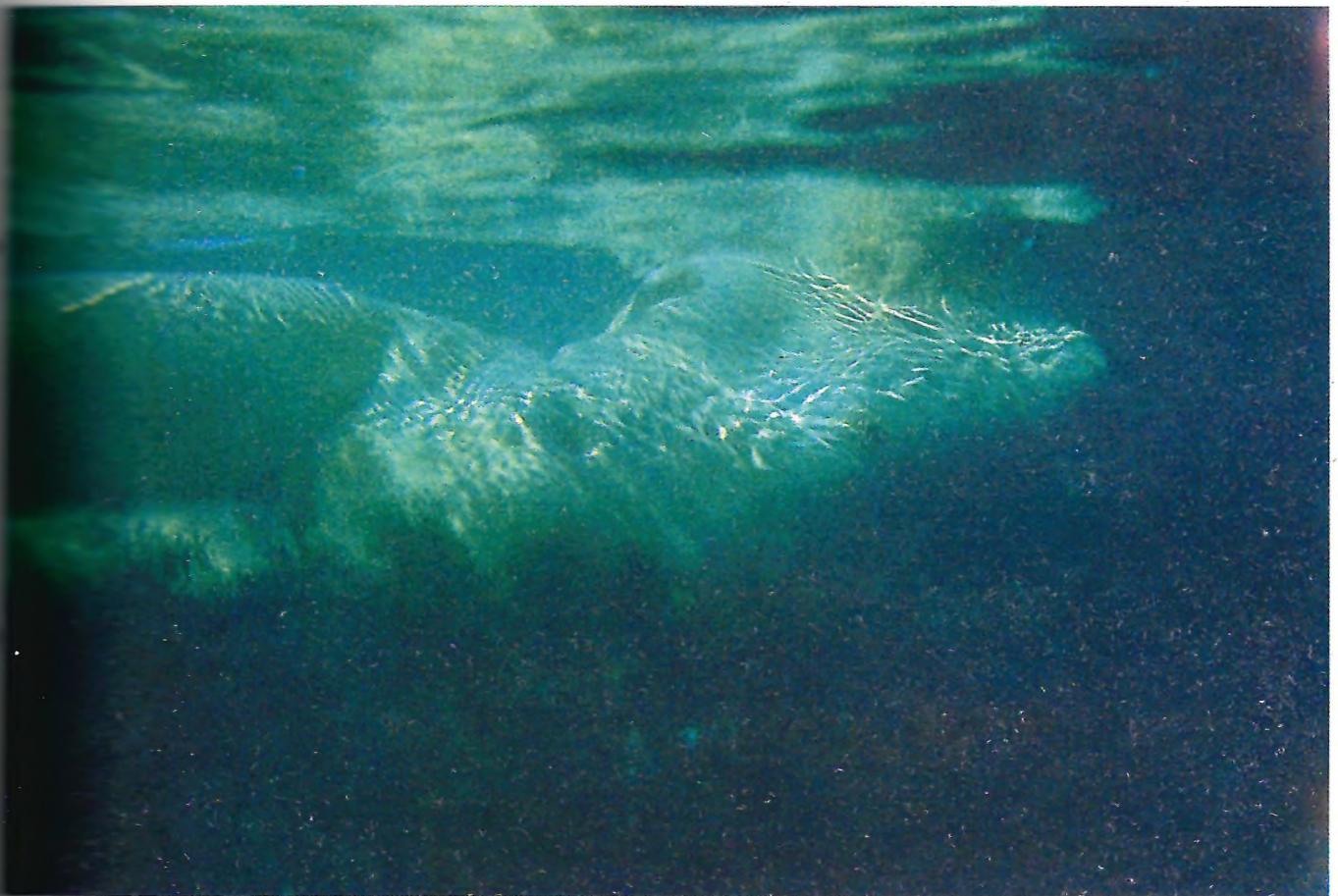

35, 36, 37

туральна, стаў прыдумляць розныя канструкцыі, каб палегчыць сваё падводнае існаванне. Пачаўшы з самых простых прыладаў — звычайных трысняговых сцяблінак ці саломкі, — ён хутка навучыўся ствараць цэлыя дыхальныя апараты. Цяпер цяжка сказаць, якімі яны былі дакладна. Выявы гэтых прыладаў захаваліся на старажытных гравюрах, малюнках

двюх трубак: адна для «удыху» — выходзіла на паверхню, а другая для «выдыху» — ішла ў ваду. А вось вадалазны касцюм Нікола Фантана (1551 г.) існаваў на самой справе. Ён нагадваў гіганцкае шкло ад гадзінніка, і вадалаз павінен быў стаяць на ім, засунуўшы галаву ў вялікі шкляны шар. Досьце арыгінальны праект вадалазнага скафандра

вадалазнага Рыму, як, дарэчы, і Грэгорио, які скончыў корпус вадалазаў, якія перамяшчалі караблі. Дый далёкія навігатары — ставяне — яшчэ ў першым тысячалецці пачынаюць паходзіць на Рым, часам хаваючыся пад ваду, чалавек, на-

ды барэпьефах. Іншы раз і не сцяміш: існавалі яны на самой справе, ці гэта проста фантазія мастака. Так, у манускрыптах Леанарда да Вінчы можна ўбачыць малюнак вадалаза ў фантастычным касцюме, які змагаецца з нейкай марскою пачварай. Альбо ныралышчыка, дыхальны апарат якога складаецца з рэзервуара з запасам паветра (звычайны гарбуз) і

прапанаву ў 1679 годзе італьянскі матэматык і фізік Джавані Альфонса Барэлі. Ён герметычна аб'яднаў скураны касцюм з шаломам, які меў выгляд шара. Апрацаванае паветра, праходзячы праз металічную трубку, павінна было ачышчацца пры дапамозе вадзянога ахалоджвання, а пасля ізноў вяртацца ў шалом. Праз кожныя паўгадзіны вадалаз мусіў

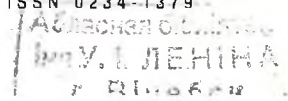
МЕСЯЧНЫ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ІЛЮСТРАВАНЫ ЧАСОПІС

993
Р О Д Н И К
КРЫНІЦА

Галоўны рэдактар Уладзімір Някляеў
Рэдакцыйная калегія:
Алесь Асташонак
Святлана Бартохава
Генадзь Бураўкін
Аляксей Дударуў
Леанід Екель (намеснік галоўнага рэдактара)
Міхась Кацішоўка (першы намеснік галоўнага рэдактара)
Уладзімір Лабунюў
Міхась Падгаіны
Мікалай Чаргінец
Павел Якубовіч
Мастацкі рэдактар Канстанцін Вашчанка
Тэхнічны рэдактар Марына Малец

Выдаецца на беларускай і рускай мовах
ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
СП Беларусі,
калектыў рэдакцыі
Рукапісы аўтарам па пошце не вяртаюцца
ПІШЫЦЕ: 220807, г. Мінск, ГСП, вул. Кісялёва, 11
ЗВАНІЦЕ:
366-071, 366-113, 366-142

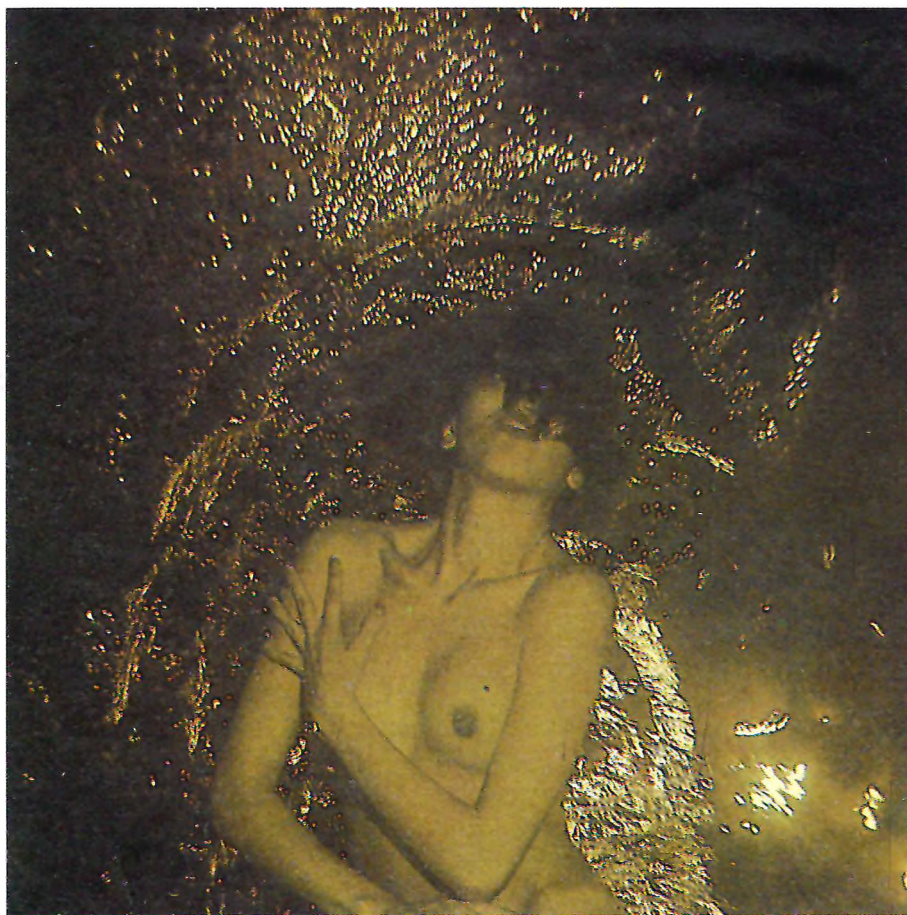
Падпісана да друку з арыгінал-макета 02.07.93. Фармат: 60x84 1/8. Афсетны друк. Папера афсетная. Ум.-друк.арк.9,5. Ул.фарб.-адб.24. Ул.-выд.арк.14,2. Тыраж 25822 экз. Кошт па падпісцы 15 руб. Кошт у розніцу 23 руб. Зак. 650. Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220641 г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79.

усплываць, каб змяніць у шаломе паветра. Але ніхто з падводнікаў чамусьці так і не скарыстаў гэтага вынаходніцтва. Можа, таму, што шалом-шар пры першых сантыметрах пагрузжэння павінен быў ператварыцца ў звычайную прысоску. Нягледзячы на кур'ёзнасць гэтага скафандра, у далейшым ён стаў для вы-

Фота Міхася ГАРЫЦ

находніка своеасаблівай крыніцаю на-
тхнення.

Са старажытнасці вядомыя і падводныя прыстасаванні кшталту будучых падводных чоўнаў. Мы ўжо згадвалі пра Македонскага, які ў шкляной пасудзіне спускаўся на дно марское. Падобныя спробы ўзнавіліся ў XVI ст. у Італіі, дзе ў горадзе Таледа на раце Тахо адбыўся першы спуск вадалазнага звона. Гэта быў вялікі гаршчок са свінцовымі грузіламі, у сярэдзіне якога сядзелі два чалавекі з запаленай свечкай. На жаль, вынікаў гэтага спуску не захавалася, але наўрад ці глыбіня пагрузжэння магла быць вялікай. А вось наш суайчыннік, беларускі паўстанец Міхась Чарнецкі, у пачатку XIX ст., седзячы ў Петрапаўлаўскай крэпасці ў Пецярбурзе, стварыў адзін з першых у свеце праектаў падводнай субмарыны.

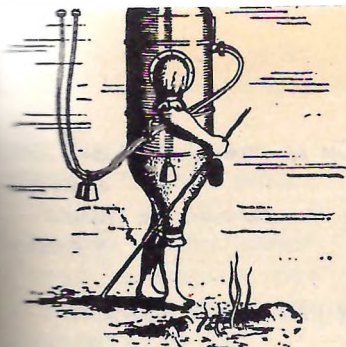
Але падводныя чоўны — тэма ўжо іншай вялікай гаворкі. І няхай сабе наш пераказ эпизодаў падводнае адысеі чалавека трохі сумбурны, бо мы не мелі на мэце падаць дакладна вывераную чараду гістарычных фактаў, а толькі хацелі прывесці некаторыя, на нашу думку, найбольш цікавыя з іх.

ЧАСТКА II

У БЯЗВАЖКАСЦЬ ЗА ПРЫГАЖОСЦЮ

Апрача патрэбы есці, піць і спаць, Бог надзяліў чалавека пачуццём прыгожага, здольнасцю бачыць і захапляцца. І гэты

Фота-Рыгора ЛІУШЫЦА

(прынамсі, як і ўсе б'ялагі Універсітэта), ён аказаўся і вынаходлівым фатографам-канструктарам. Разам з інжынерам Шафурэм Бутан распрацоўвае першую падводную лямпу-успышку. Гэта быў шкляны слоік з магніем, напоўнены кіслародам. А падпальвалася ўсё ад батарэі. Але тыя слоікі пад вадой некалькі разоў узрываліся, што не вельмі нахлянула канструктараў. У 1899 годзе, скарыстаўшы выгадны заказ адной буйной фірмы, Бутан замовіў глыбінныя дугавыя герметычныя лямпы і з іх дапамогаю на тэбіні 50 метраў зрабіў першыя ў гісторыі

ны момант прысутнічае ва ўсім, што нас акаляе. Прычым эстэтыка падводнага свету, гэтага царства бязважкасці і цішыні, ва ўсе часы выклікала ў чалавека асабліва велізарнае захапленне і жаданне зафіксаваць хаця б на малюнках убачаную прыгажосць. А праз колькі часу была вынайздзена фатаграфія, з'явіліся падводныя фатографы і падводныя фотамастакі. Ужо ў 1854 годзе нямецкі вынаходнік Г. Баўэр з борта лодкі «Чорны прынц» зрабіў першыя ў гісторыі падводныя фатаграфіі. Гэта адбылося ў Кранштацкім порце, пад час выпрабаванняў субмарыны.

Другімі на гэтым шляху былі ангельцы В. Томпсан і Г. Кеніён. У 1856 годзе яны паклалі звычайную фотакансерву ў драўляную скрыню, адна сценка якой была шкляная, а пасля на грузах апусцілі яе на глыбіню з паловай метраў у рэчку Уэй. Затвор прыводзілі ў дзеянне, тунельчы прывязаную да яго вяроўку. Але калі канструкцыю дасталі, скрыня была поўная вады, і здымкі, адпаведна, атрымаліся расмытыя. Ну што ж — першы блін сабаку.

Аднак «бацькам падводнай фатаграфіі» ва ўсім свеце лічаць вынаходчыка Сарбона французца Луі Бутана. Першыя яго здымкі, якія пайшлі да нас, былі зробленыя сто гадоў таму, у 1893 годзе ў заліве Мюль-сюр-Мэр Міжземнага мора. Будучы нядрэжным вадалазам

глыбакаводныя здымкі дна акіяна. Але як толькі Луі Бутан вынайшаў свой спосаб штучнага вырошчвання пяргінаў, ён разбагацеў і назаўсёды пакінуў свой папярэдні занятак.

А ў 1914 годзе з'явілася на свет і падводнае кіно. Першы такі фільм пад назваю «Падводная экспедыцыя» зняў на Багемскіх астравах Джон Эрнст Уільямсан, тады малады амерыканскі рэжысёр і апэратар. Усталяваўшы кінаапарат у назіральную камеру, Уільямсан падвёс і яго да баржы з ілюмінатарамі ніжэй узроўню вады. Адноўчы, пад час здымак эпізода з акулай, незадаволены працай вырвалі шчыкаў, Уільямсан сам кідаецца ў ваду з нажом у руцэ. Але і ў момант жahlівай сутычкі з драпежнікам рэжысёр імкнецца не выйсці за межы кадра. У выніку ён забівае акулу, але і сам губляе прытомнасць. На шчасце, Уільямсана паспяваюць выцягнуць з вады і прывесці ў сьвядомасць, а гэты адзняты эпізод робіцца сапраўдным упрыгожаннем карціны.

Вось так падводная справа паступова развіваецца аж да сёння ва ўсім свеце, заваёўваючы сабе ўсё новых прыхільнікаў.

Нават у «немарской» Беларусі з'явіліся прыхільнікі падводнага фота. А ў мінулым годзе ў Мінску адбыўся першы фестываль падводнай мастацкай фатаграфіі, які арганізавалі члены творчай групы «АФО» разам з мінскім слайд-клубам «Спектр». Пра слайд-клуб можна было пачуць і раней, а вось група «АФО» падводных фатографіаў зрабілася вядомай толькі цяпер, хаця стварылася яшчэ ў 1990 годзе. У групу аб'ядналіся ўсяго пяць чалавек. Прычым толькі Андрусь Вінарскі і Уладзімір Сафонаў былі абазначаныя ў падводным плаванні, а Міхась Гарус, Рыгор Ліўшыц і Аляксей Іпын не мелі да яго ніякага дачынення, але затое ведалі фо-

Працяг на стар. 35.

у бокан
у даіта
данне.

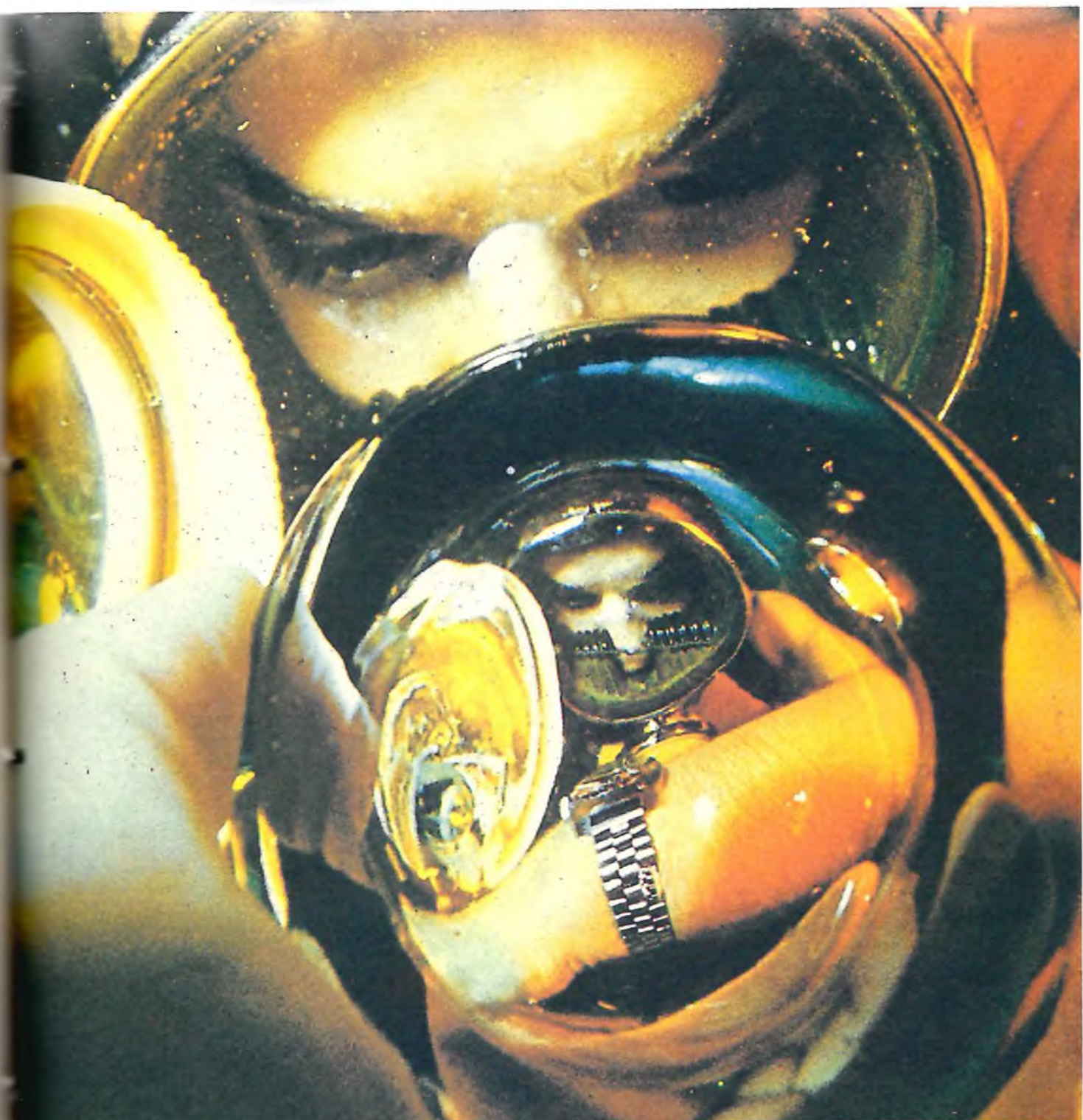
апа: «Г
Кастур
спява
а, не па
ча з Га
«Брав
умамер
аваў 21
ы, гол
аваў п
ская ж
кодзіла

з Воль
і, перш
і. А шы
ыйшоў
чатыр
Але та
війшоў
Хэйлі
ытызі
з Бары
выліка
ай з ба

і расту
—Май
не было
вымара
ся. «Пер
і з кат
у чэрв
ёчне, па
Пагава
та «сва
кых сп
ага з м
гавары
шта гра
15 хві
і ў кра
ася ж
у па-р
умленн
елася н
наго ба
ы знак
зае, ма
ку ад
і і сап
— адд
дрознен
ь аска

рыліч
ў, за ш
лі раі
зэпка-
дудож
та паст
Алег
аца па

ОЎСКА

тасправу. Без сталага памяшкання для фоталабараторыі, без
фінансавай падтрымкі, пры дэфіцыце сучаснай тэхнікі і нават мадэляў
уяўляецца, і паставу трэба мець каралеўскую, і пад вадою прывабнасць
ее збубіць), «АФО» існуе і працуе дагэтуль. А пачалося ўсё з задумы
стварыць шэраг здымкаў і дыяпазітываў з выявай аголенай натуры.

Нехта цынічна ўсміхнецца, маўляў, зноў гэтыя аголеныя «дэвіцы».
Што ж, можа, і не без падставаў... Але хлопцы сцвярджаюць, што ад
самага пачатку іх вабіла не сама натура, але метады, які дазволіў
прынесці ў фатаграфію новыя выяўленчыя сродкі. Найперш — гэта не-
дасяжнае раней бязважкае становішча цела. А водная паверхня, бачная
знізу, выглядае нейкім фантастычным фонам для такіх кампазіцый. Па-
мадана, каб метады здымкаў не прачэтваўся, бо, як кажуць фотамастакі,
падводдзе — не самамота, а прывабная магчымасць нестандартна вы-
звіць чапавека, чапавека ў бясконай прасторы. Зразумела, яшчэ далёка
не ўсё атрымліваецца, але галоўнае, каб было жаданне працаваць. А яно
ў групы ёсць, як ёсць і новыя ідэі, планы, творчыя задумы. Ужо сёння
мы спрабуем ствараць бязважкія прадметныя кампазіцыі, эксперымен-

туюць з тканінай, якая ў вадзе прымае надзвычайныя пластычныя фор-
мы.

Так што, фотаздымкі, якія мы прапануем, — гэта ўжо, так бы
мовіць, для «АФО» — учарашні дзень, а новага пакуль не напраца-
валі. Што ж, жадаем хлопцам творчага плёну і будзем чакаць ад
нашых эксперыментатараў новых работ.

ЧАСТКА III

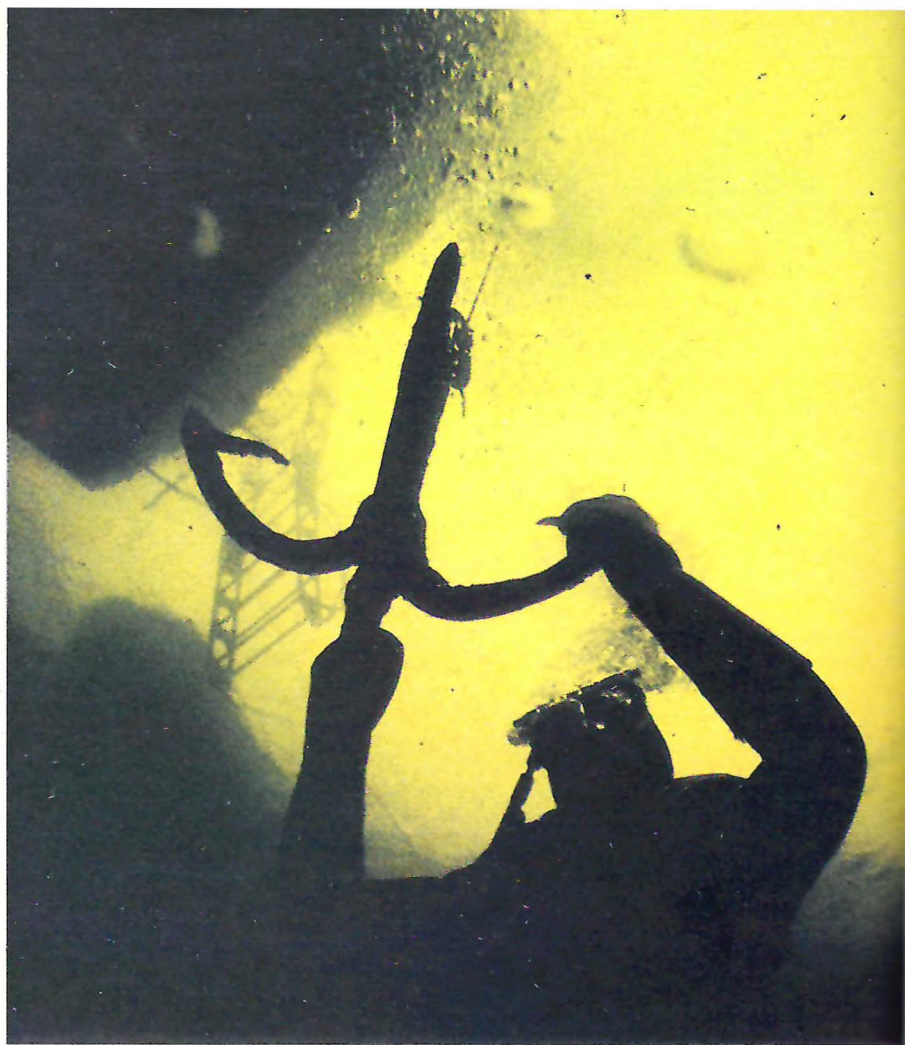
РАМАНТЫК ПАДВОДНАГА СВЕТУ

Можна бясконца «паказваць на пальцах», як гэта добра і як гэта
прыгожа, але пакуль сам не спазнаеш пачуцця палёту на тымбіні, не
пабачыш каралавых астравоў і ўсмешкі дэльфінаў, дарэмныя ўсе апо-
вяды. І усё ж...

Працяг. Пачатак на 2-й стар. вэб-слэджкі.

Сяргей Глушчанка, вядомы фотамастак і рэжысёр, на працягу дзесяці гадоў займаецца падводнай фатаграфіяй, таму ўсё гэта спазнаў і пабачыў. Можна, ягонны нататкі, нататкі сапраўднага рамантыка падводнага свету, павялічаш колькасць энтузіястаў гэтага экзатычнага захаплення.

«... Маленькі востраў Вешняк, згублены ў

бязмежных прасторах Баранцавага мора, стаў на тыдзень прытулкам нашай кінажурналістыкі. Туман не дае магчымасці вялікім караблям падысці да вострава, таму наша асноўная работа — здымкі палярнай птушкі кайры пад вадой — адкладзена да лепшага надвор'я. Карыстаючыся магчымасцю, знаёмімся з фаунай вострава. У гідракасцюмах з фотабоксамі ў руках уваходзім у ледзяную, але надзіва празрыстую ваду. Навокал павольна выгінаюцца доўгія лісты ламінарыі — марской капусты. Зрадку на камянях ці сярод водарасцяў пакажуцца буйныя марскія зоркі. Ліловымі плямкамі выплываюцца каменная водарасць літатамій. Неасцярожны рух каля вертыкальнай сцяны — локаць датыкаецца камяня, — і я адчуваю досыць балючы ўкол у руку. Паварочваюся, каб патядзецца, за што ж зачэпўся, і тут некалькі маленькіх кінжальчыкаў уванзаюцца ў калена, а перад маскай з'яўляюцца мае крыўдзіцелі — дзесяткі маленькіх шарыкаў, утыканых вострымі ітамі. Марскія вожыкі. Месцамі яны пакрываюць камяні амаль суцэльным дываном. Таму я спачатку не звярнуў увагі на дзіўную паверхню сцяны. Надалей трэба быць больш асцярожным. Нездарма даследчык акіяна, французскі навуковец Жак-Ів Кусто кажа, што марскія вожыкі — самыя небяспечныя ворагі ақвалангістаў. Сустрэкаюцца яны паўсюдна, уколы іх вельмі балючыя і надоўга пакідаюць успаміны...

... Пустынным, выпаленым жнівеньскім сонцам берагі Чорнага мора паблізу Алушты. Здаецца, што цікавага можна тут убачыць? Аднак мы дакладна ведаем, што ў ціхай бухтачцы пад намі на глыбіні каля трох метраў знаходзіцца ўваход у вялікую пячору, якая цягнецца ўтыб схіла на 20—25 метраў. Там, у скале, пячора расшыраецца і выходзіць на паверхню вады. Святло ў пячору прамікае толькі адзін раз на суткі. Сонца на працягу дзесяці жніўнаў асвятляе яе праз вузкую шчыліну. Менавіта гэтага моманту мы і чакаем, каб зрабіць некалькі раней задуманых здымкаў...

... Дзесяткі разоў я бачыў здымкі актыніі Белага мора. І вось цяпер з'явілася магчымасць самому зрабіць слайды гэтых дзіўных істотаў. Аднак першыя пагружэнні ля берага Кольскага паўвострава расчароўваюць. Прыгожых і буйных актыніі, якія на Каральскім беразе сустракаюцца літаральна на 3—4 метрах глыбіні, тут мы не сустрапі нават на 20—30 метрах. У пошуках іх адплываем на боце да астравоў, якія ледзее відаць на далёпідзе. Вось тут, у вузкім праліве паміж двума скаламі, на дваццаціметровай глыбіні я ўпершыню бачу новаплікую актынію памерам у 5—7 сантыметраў. Раблю здымак, перамотваю

стужку і тут... фотаапарат закліняе. Так і застаўся гэты здымак маленькай актыўнай адзінай у маёй калекцыі жыхароў Белага мора...

... Японскае мора, загіў Пятра Вялікага — месца паломніцтва ўсіх аквалангістаў краіны. Унікальны падводны свет, цёплая празрыстая вада вабяць сюды і падводных фатографоў. Чарговы свой адпачынак займаюся здымкамі жыхароў Далёкаўсходняга марскога загадніка ў бухце Віцязь. Шмат цікавых рыбаў, малюскаў, ракападобных сустрэкаецца пад вадой, але больш за ўсё мне запомніліся трапангі —

вялікія тоўстыя чарвякі даўжынёй да 30 сантыметраў. Непрыкметна для вока перасоўваюцца яны па дне. Але варта дакрануцца да трапанга, як ён адразу мяняе свой знешні воблік: хавае ў сябе наросты, скручваецца і акругляецца. «Марскія гуркі», як называлі іх у старажытнасці, утрымліваюць у сваіх спірных наростах-папілах практычна ўсе мікраэлемэнты, неабходныя для жыцця чалавека. А іх лекавыя ўласцівасці блізкія да гаючых сродкаў, вырабленых з таёжнага караня жыцця — жэнь-шэня...

... Знакамітыя пляжы кубінскага курорта Варадэра на Узбярэжжы Мексіканскай затокі працягнуліся амаль на 30 км. Пляжы гэтыя — выдатнае месца для купальшчыкаў — для аквалангістаў здаюцца пустыняй. Уся трапічная жыўнасць знаходзіцца зусім недалёка адсюль, сярод каралавых рыфаў, дзе яна можа знайсці сабе і корм і схованку на выпадак небяспекі. І ўсё ж я бяру з сабой фотабокс нават на пляж. Плыву ўсё далей і далей. Глыбіня паступова павялічваецца. Раптам сярод манатонных пячаных хваляў я бачу нешта цёмнае. Ныраю, падплываю бліжэй і з цяжкасцю пазнаю ў гэтым аброслым водарасцамі і караламі кавалку метала блок цыліндраў рухавіка ўнутранага згарання. Побач з ім плавае чарада невялікіх чырвоных рыбак. Фотабокс напачатку, уключаю лямпу-ўспышку і пачынаю павольна набліжацца да сваёй «здабычы». Націскаю на спуск і бачу, як пасля ўспышкі ўсе рыбки імкліва кідаюцца да рэшткаў рухавіка, дзе хаваюцца ў ягонных цыліндрах. Вось вам і штучны рыф...

... Дзіўны твор прыроды — возера Байкал. Не менш дзіўнае і падвадой. Толькі падводныя ландшафты Байкала адрозніваюцца першабытнай стрыманасцю і суровасцю. У некаторых месцах, літаральна ў 4–5 метрах ад берага, палогое дно мае рэзкі абрыв і далей ідзе амаль вертыкальна ўніз да ста метраў глыбіні. У крышталёна чыстай вадзе, калі выплываеш за кромку гэтага абрыву, у першы момант здаецца, што зараз пэўна ўпадзеш. А пасля нараджаецца адчуванне палёту, палёту ў сіняй імце. Можна выпусціць трохі паветра з кампенсатара плывучасці і спланіраваць на прыкметаны непадалёку ўступ. А паддушы паветра ў мех, павольна і плаўна, як на ліфце, падняцца да пышняй байкальскай губкі на вершыліне вострага піка. І каб не вада з тэмпературай +3,5⁰ С ды манометр, які паказвае, што ў аквалангу застаецца адно рэзервы запас паветра, пакідаць царства гэтых дзіўных скалаў і каньёнаў не хацелася б ніколі!